

# ИВАН ВАЗОВ - „НЕМИЛИ-НЕДРАГИ“ МЯСТОТО НА СТРАНДЖАТА В ЖИВОТА НА ХЪШОВЕТЕ

Посветил цялото си огромно творчество на българския народ, на неговите тревоги, скърби и радости, Иван Вазов заслужено е признат за патриарх на българската литература. Произведенията му са „жив отклик на духа народни“.

Вазов посвещава безсмъртни страници на героичната народна борба за свобода. Живял сред българските емигранти в Румъния, той отблизо опознава живота им и правдиво го разкрива в повестта „Немили-недраги“. Творбата е създадена след Освобождението, през 1883 г. С нея писателят си поставя задача да възкреси и увековечи възвишения образ на предшествениците, на героите. Вазов се ръководи от мисълта, изразена в уводна статия на вестник „Народний глас“ от 9. XI. 1883 г. : „Паметниците не са толкова за умрелите, които са си въздигнали паметник неръкотворен и безсмъртен с делата си, колкото за живите, за да развиват и укрепват в тях ония доблестни чувства, които дават на един народ правото да живее.“ Сред незабравимите Вазови герои от повестта „Немили-недраги“ най-силно се откроява Странджата. Този човек заема важно място в живота на хъшовете като техен баща, покровител, учител и духовен водач. Странджата е носител на най-благородните черти на българския хъш. Честен, безкористен, искрен патриот, смел и умен, жертвоготовен, добър и отзивчив, той разбира вълненията на своите другари, умее да вникне в душите им и да им помогне, когато е нужно.

Странджата е най-старият сред хъшовете, „най-снажен, дълголик, сух, жълт, с гъста черна брада“. Чрез тази портретна характеристика авторът успява да индивидуализира героя. Странджата се откроява сред другите. „Тоя бледолик, болнав, сух като скелет човек“ някога е развявал знамето в Балкана. Прокуден далеч от родината си, той държи малка кръчмица в Браила, където приютява своите другари. Всички те -Македонски, Попчето, Хаджият, Владиков, Бръчков - са хора, обединени от една велика цел - освобождението на България. На тази идея те посвещават живота си. В името на своята родина, в името на свободата ѝ се скитат „немили-недраги“ из браилските улици. Събрани в кръчмата на стария знаменосец, хъшовете оживено разговарят за боеве, „подвизи и героични нападения“. Към Странджата се отнасят с особено уважение и почит. Неслучайно върху стената на кръчмата е изписана впечатляваща картина. На нея е нарисуван „един великан“, държащ „висок червен байряк със словата: свобода или смърт“. Думите под картината ясно говорят за отношението на хъшовете към най-стария им другар: „Да живее храбрият Странджа - знаменосец!“ Тежък е животът на българските емигранти, подложени на мизерия, студ и глад. Макар и страдащи, те мислят единствено за милата си родина. В името на България са готови да понесат всякакви лишения. Образна и емоционална характеристика дава Вазов на своите герои: „един нов и гладен пролетариат, съставен от подвизи, дрипи и слава.“

Хъшовете живеят заедно, приютявани и хранени от Странджата. Не са редки оба-че и спречкванията между тях. Споровете са разгорещени, стигащи понякога до бой. Когато всички нападнат Димитрото, наричайки го „чорбаджийски приятел“, „предател и шпионин“, единствен Странджата постъпва разумно и въдворява ред. С трезвия си ум той успява да укроти духовете.

На този безкористен човек не са свойствени дребните ежби, обидите, лукавството, измамата. Затова другарите му го възхваляват и се прекланят пред него. Вазов изразява отношението си към героя, като идеализира образа му.

Искреният патриотизъм, жертвоготовността и благородството на Странджата са разкрити в незабравимата му и пламенна реч, произнесена пред хъшовете. Той започва да говори, за да усмири крамолите, избухнали между тях. Но тази реч се превръща в химн на безсмъртната любов към родината. С обич старият хъш се

обръща към другарите си, наричайки ги „братя мили“. С възмущение и трепет той им говори за „славните битки в отечество България“; изразява всеобщата жертвоготовност. Свободата е единствената отплата, за която жадуват страдащите. Мъка изпълва душата на стария революционер при мисълта, че ръката му, държала някога знамето, сега „държи лъжицата“. Ръководен от дълбоката си и свята обич към родината, решен до сетен дъх да се бори за нея, Странджата вдъхновено заявява: „Ще се бием още, братя мили! Ще се бием за свободата на България! Да живей България!“ Думите му разпалват сърцата на хъшовете, които отговарят с „един страшен и възторжен вик“. Всички спонтанно изразяват своята почит към „храбрия знаменосец“. За тях той е герой, от когото се възхищават. Обаятелната личност на Странджата пленява, речта му трогва сърцата. Изключителното въздействие на словото е показано от писателя чрез умела психологическа характеристика: „На всички очите бяха пламнали, светеха с пламъка на чистия патриотизъм, сиреч на самоотвержението“ Думите на стария хъш сякаш имат магическо въздействие върху другарите му. Лицата им, „одеве груби и свирепи“, изведнъж се обливат с „някакво изражение на благородство и решителност“. Бръчков - най-младият сред революционерите - е дотолкова впечатлен от словото на Странджата, че „цялото му тяло се тресе от възторг“.

Бръчков е този, който остава до стария хъш в предсмъртните му дни. Грижи се за болния с дълбока преданост. С благоговение слуша възпоменанията на Знаменосеца за боевете в Балкана. На Бръчков Странджата оставя един свещен завет: да се бори за доброто на България, като продължи започнатото дело, да отдаде живота си за родината, защото „сладка е смъртта за отечеството“. Остава му и двете си най-скъпи вещи: „късото вето знаме и мемоар, издаден през 1867 г. от Революционния комитет.“

Заветът на Странджата към Бръчков е завет, оставен от старото поколение борци към младото. Най-старият хъш изрича свети думи пред най-младия: „Помни Странджата! Уми за България!“

Свещен дълг на младите е да продължат борбата за освобождението на родната земя. Те на дело показват, че са достойни последователи на стария знаменосец и със своята жертвоготовност доказват, че „България може да се гордее с храбри чедра“. На свиканото събрание, с цел да се избере пратеник при Левски с опасната задача, всички изразяват готовността си да поемат риска. С треперещ глас Бръчков казва: „... да беше жив знаменосецът, би се разплакал: всички сме готови да умрем за свободата на нашето мило отечество.“

Името на Странджата живее сред хъшовете. Неговият честен, страдалчески и героичен живот им служи за пример. Те докрай продължават делото му, като проливат кръвта си за родината.

Образът на Странджата и днес буди искрени чувства на възхищение и гордост у всеки патриот, у всеки истински българин.